

Kjak

Sirið Stenberg

Tey gloymdu

Tá ið psykiatrisk depilin lat upp fyri góðum 40 árum síðan var hetta eitt nýbrot í føroyskari søgu. Endiliga kundu vit viðgera sjúklingar her heima, og fari var undir eina tilgongd at fáa sálarsjúk, sum vóru send av landinum heimaftur. Nú, yvir 40 ár seinni eru nøkur av hesum enn á psykiatriska deplinum. Tey hava ongantíð fingið nakað varandi bústaðatilboð, men hava búð á hospitalinum øll árin !!

Fái ilt av at hugsa um hvat hesi fólk hava fingið í boði. Hvussu ber tað til, at vit sum land hava bjóðað nøkrum av okkara borgarum slíkar umstøður ? Og hvar er menniskjaliga virðingin og virðingin fyri manna-rættindunum ?

Í fyrisurningi til landsstýrismannin 8 februar í ár fekk eg upplýst at tað bógva 18 fólk á psykiatriska deplinum, sum eru liðugt viðgjørd, men sum eru har vegna væntandi bústað. Allarhelst er eitt líknandi tal, ella hægri, eisini millum sálarsjúk fólk, sum bógva heima hjá familju.

So søguliga sæð hefur psykiatrii ikki verið raðfest nóg høgt í mun til tørvin.

Soleiðis er eisini enn í dag. Biðilistarnir til barnaspykiatriina eru á einum ómenniskjaligum støðið. Økispsykiatriin er bert útbygd í einstøkum pørtum av landinum, so sjúklingar kring landið fáa ikki nøktandi uppfylging og viðgerð. Og umstøðurnar á psykiatriska deplinum eru ikki nútímansgjøgdir samsvarandi nútíðar krøvum.

Nú er so ein verkætlan á borðinum. Fountain House sum Sinnisbati og ergoterapeutar hava fyrireikað, men mangla

figging til. Uml 2,5 mill verður upplýst, at teimum tørva árliga til at fyriskipa eitt útslúsandi arbeiðsbúgvandi til-boð til 50 fólk. Hesi 50 fólk kundu fingið ein meiningsfullan gerandisdag aftána útskrivan og harvið fyribyrgt endurinnleggjan. Júst slík tilboð, sum vit altíð hava mangla og, sum leggja dent á fyribyrgjandi og rehabiliterandi partin av tí heildartilboði, sum vit hava mangla. Landsstýrismaðurin í heilsu-málum hefur víst á, at hann ikki eigur málsøkið og tí ikki hefur heimild at jætta pening. Hann vísti til almannaráðharran sum eigur økið. Vónandi fær verkætlanin jaliga viðgerð har, tí hon er til-trongd og neyðug.

Fyri alt í verðini má verkætlanin ikki enda í ongamannalandi, tí ongin kassi vil figgja. Tað hava vit ikki ráð til, hvørki menniskjaliga ella figgjarliga.Eitt seingjarpláss kostar upp í 3000 krónur dagliga, so átøk sum kunnu fyribyrgja innleggjan og betra um lívsgóðskuna mugu vera í áhuganum hjá øllum at fáa framt í verki.

Tað kann ikk vera rætt at ein verkætlan fyri 2,5 mill árliga til 50 fólk ikki kann sleppa í gongd, samstundis sum samgongan hefur samtykt 265 mill í skattalætta árliga !

Fountain House kann blíva eitt av teimum “missing-linkunum” føroyska psykiatriin hefur tørv á. Og har eru nógv onnur at fáa uppá pláss. Men allir bøti batir.

Psykiatriin hefur ikki altíð átt nakran góða, lat tað vera farið. Fortíðina fáa vit ikki gjørt so nógv við, men framtíðin er í okkara hondum.

Levi Mørk

formaður í byggi og býarskiparnarnevndini hjá Tórshavnar kommunu

Lív aftur í Havnina

Einki er so keðiligt, sum fólkatómar gøtur. Føroyar hava brúk fyri, at Havnin av røttum kann kalla seg ein lívligan bý, sum dregur fólk at sær alla staðni frá. Tí mugu umstøður skapast fyri virksemini, ið skapar meira lív og ferðslu í býnum. Tað skal Býráðið vera við til at syrgja fyri.

"Havnin er ein lítil bygd", syngur Teitur. Tíverri er Havnin ein alt ov friðalig sovibygð. Ein avgerð um framtíðina fyri miðbýin í Havn má takast nú. Og hon skal vera røtt. Framtíðin má ikki byggjast á tilvild. Býráðið hefur fingið íblástur frá ymiskum spennandi verkætlanum, fólk hava lagt fram. Vit eiga eisini at læra av altjóða kanningum, sum vísa, hvørjar grundarleggjandi fyritleytingir eru fyri trivnaði og lívi í býum.

Fyritreytir fyri at skapa lív

Grannaløg, har fólk trívast, hava nøkur felags eyðkenni kring allan heim. T.d. hava grannaløgin eitt miðsavningarstað ikki longri burtur, enn til ber hjá fólki skjótt at ganga til tað. Grannaløgin rúmast gamalt og nýtt hvørt um annað t.d. við bæði sethúsum, raðhúsum og íbúðarhúsum, har fólk í øllum aldri bógva. Har eru smærri arbeiðspláss, so sum skrivstovur, smáir verkstaðir, gallariir, caféir og handlar, sum kunnu nøkta tørvin hjá vanligum húsarhaldum fyri dagligvørur og vanligum tænastrum. Ein fólkkaskúli liggur so nær, at børnini kunnu ganga í skúla, heldur enn at verða koyrd í bili ella buss. Smá spælipláss ella øki við móguleika hjá børnum at spæla eru innanfyri hundrað metrar frá bústaði teirra.

Ymisk grannaløg er bundin saman av samanhangandi vega- og gongugøtunetverkum, sum spjaða ferðsluna – ofta lutvíst smalar vegir við røðum av plantaðum trøum, so bilarnir seta ferðina niður og eitt umhvørvi verður skapt, hóskandi fyri fólk til gongu og á súkklu, meðan tungur ídnaður og høvuðsferðsluæðrir liggja uttan fyri miðstaðar- og bústaðarøki. Bygningar á høvuðsgøtum

ella torgum eru bygdir heilt út til gongubreytirnar við vegkantin, so eitt greiðliga avmarkað uttandura býar-rúm verður skapt. Parkering og garasjuhurðar eru aftan fyri bygningar og atkomi-lig gjøgnum trengri gøtur ella skot. Serliga merkisverd, tignarlig støð á miðsavningarstøðum ella torgum eru ofta almennir stovnar, mentanarhús ella samkomuhús, har fundir, møti, undirvísing ella annað alment virksemini kann fara fram.

Savna meira virksemini í miðbýnum

Hesi atlit eru tíverri ikki altíð tikin, tá býarætlanir hava verið lagdar fyri Havnina. Úrslitið er, at sjálvt høvuðsgøtur liggja fólkatómar í flestum grannaløgum. Men við smærri broytingum hevði borið til at skapt gróðrabotn fyri einum meira livandi umhvørvi – fyrst og fremst í miðbýnum. Havnin hefur brúk fyri góðum kørmum, ið kunnu økja vinnuliga, handilsliga og mentanarliga virksemini. Hetta virksemini eigur, sum tað sømir seg einum røttum býi, at verða savnað mest móguligt í miðbýnum.

Partar av ferðslutunga miðbýarøkinum, t.d. Steinatún, kunnu gerast meira miðbýarkend við nýggjum, hægri bygningum, meðan eldri býarpartar eiga at varðveitast í gomlum liki, tó so, at bygningar kunnu brúkast til nýggj endamál. T.d. ber hugnaliga havnaumhvørvið í Vágshotni/ Skálatrøð/Bacalao ómetaliga spennandi móguleikar í sær. Vit kunnu gleðast um, at í Havnini hava vit enn varðveitt ávíst síðbundið virksemini í havnalagnum, sum er heilt grundleggjandi fyri føroyska mentan – t.d. á Skipasmiðjuni og Bacalao. Høvuðstaðurin skal framhaldandi rúma hesum virksemini.

Men samstundis kann gamla, hugnaliga umhvørvið eisini geva rúm fyri øðrum nýskapandi virksemini. Vit síggja tibetur longu, hvussu gomul pakkhús eru við at umskapast til støð við vinnuligum og mentanarligum virksemini, sum savnar fólk og skapar lív. Vit kunnu gleðast um, at Vágshotn út ímóti Tinganesi er við at menna seg til eina fólkaríka "Nyhavn". Har er fjálgt og veðurgott, og fólki dámar at búleikast har. Men væl meira kann gerast enn hetta.

Draga virðisskapandi fólk til Havnar

Góðar umstøður fyri fjølbroyttum virksemini innan ymiskar vinnur, vísind og list, sum hefur allan heim in sum marknað, er júst tað, sum ger býir úti í heimi til orkumiðdeplar av kreativiteti, innovatió og framleiðsluhuga, sum draga fleiri fólk, vitan og pengar til sín. Tí skal rúm gerast fyri slíkum virksemini í Havn.

Í økinum Vágshotn/Skálatrøð/Bacalao kann pláss m.a. gerast fyri einum nýggjum vøkrum Tjóðarpalli, sum froyingar kunnu vera ernir av, meðan eldri bygningar í enn størri mun kunnu brúkast t.d. til 'granskarapark', ráðstevnuhøli, konserthøli, dansistøð, gallariir, caféir og kreativir verkstaðir, har íverksetarar, vinnulívsfólk, vísindafólk, listafólk, designarar, lýsingarfólk og onnur kunnu arbeiða, so Havnin gerst aktivur partur av nýggja altjóðagjøgna vitanarsamfelagnum, ið dregur føroyskar útisetar, granskarar, lesandi, fakkfólk og vitjandi annars til landi. Tað er júst slíkt fjølbroytt virksemini, sum kann gera bý okkara spennandi.

Ein tann mest týðandi orsök til, at miðbýurin er so fólkatómur, er, at so nógvir bygningar í miðbýnum bara

rúma almennum skrivstovum. Heldur skuldu fleiri fólk búð har. Ein byggisamtykt kann t.d. áleggja, at bygningar skulu brúkast til bústaðarendamál, og at niðastu hæddirnar, sum liggja út til gøturnar, skulu brúkast til almenngagnlig endamál – so sum handilshøli, høli til ymiskar tænastruvingar, caféir o.a.

Umstøður mugu skapast, sum fáa ung fólk, barnafamiljur og kreativ, uppfinn-som fólk til at ynskja at bógva og arbeiða í Havn. Hugnalig miðbýarkend, bústaðarumhvørvi, sum liggja tætt at spennandi arbeiðsplássum, kundu drigið virðisskapandi fólk til landið, og fingið tey, sum eru her, til at støðast og ikki rýma úr Føroyum. Økt virksemini hevði eisini drigið fleiri vitjandi uttanífrá, sum keypa í handlunum og brúka tænastrurnar í býnum og harvið leggja pengar eftir seg.

Býráðið kann gera nakað

Samanumtikið eru sostatt fleiri atlit at taka fyri at skapa meira býarlív – nevniliga at skapa góðar umstøður fyri vinnu, mentan, havnarborgarar og vitjandi, har øll fáa sítt. Tekur ein mest móguligt atlit til allar partar, gerast allir partar vinnarar. Royndir aðrastaðni vísa, at tað ber til at tryggja vøkstur og trivnað fyri øll. Her er tað, at arkitekturur og býarskipan spæla ein avgerandi leiklut.

Nú má okkurt henda á hesum øki í Havn. Býráðið má taka seg um reiggj og vísa, hvussu væl tað dugir at fáa hesi atlit til at ganga upp í eina hægri eind, so alt stuðlar uppundir hvørt annað. Hetta fari eg at arbeiða fyri, verið eg valdur eitt býráðsskeið aftrat.